

**ПОГЛЕД КЪМ НЕСЪСТОЯТЕЛНОСТТА
НА ПРЕДПРИЕМАЧА, ПОГАСЯВАНЕТО
НА ЗАДЪЛЖЕНИЯТА И ДИРЕКТИВА
(ЕС) 2019/1023 ЗА ПРЕСТРУКТУРИРАНЕТО
И НЕСЪСТОЯТЕЛНОСТТА**

гл. ас. д-р Александър Александров

Пловдивски университет

Резюме: Изследването анализира разпоредби на Директива (ЕС) 2019/1023 и тяхното транспониране в Търговския закон, с акцент върху тези от тях, които са приложими към погасяването (опрощаването) на задълженията на предприемачите и едноличните търговци. Анализиран е фактическият състав на погасяването на задълженията и други, свързани с него, разпоредби. Направени са критични изводи по отношение на правната уредба.

Ключови думи: несъстоятелност, предприемач, едноличен търговец, погасяване на задълженията, опрощаване, реструктуриране, Директива (ЕС) 2019/1023

**A LOOK AT ENTREPRENEUR INSOLVENCY,
DISCHARGE OF DEBTS AND DIRECTIVE (EU)
2019/1023 ON RESTRUCTURING AND INSOLVENCY**

Assist. Prof. Alexander Alexandrov, PhD

University of Plovdiv

Abstract: The study analyzes the provisions of Directive (EU) 2019/1023 and their transposition into the Commerce Act, with a focus on those of them that are applicable to the discharge (repayment) of debts of entrepreneurs and sole traders. The facts related to the discharge of debts and other related provisions are analyzed. Critical conclusions are drawn regarding the legal framework.

Key words: insolvency, entrepreneur, sole trader, discharge (repayment) of debts, restructuring, Directive (EU) 2019/1023

Увод

С изменението на Търговския закон от 2023 г. във вътрешното ни законодателство бяха транспонирани разпоредбите на Директива (ЕС) 2019/1023 на Европейския парламент и на Съвета от 20 юни 2019 г. за рамките за превантивно реструктуриране, за опрощаването на задължения и забраната за осъществяване на дейност, за мерките за повишаване ефективността на производства по реструктуриране, несъстоятелност и опрощаване на задължения и за изменение на Директива (ЕС) 2017/1132¹. Съществена част от тези изменения са свързани с въвеждането на фигурата на предприемача и приложимите към нея производства по стабилизация, несъстоятелност и опрощаване на задължения. Бяха създадени нови глави 52а, 52б и 59, чрез които се въведоха нови за нашето право норми, с което страната ни формално изпълни и задължението си за транспониране на Директивата². С въвеждането на тези правила всъщност се запълни донякъде една законова празнина, тъй като до този момент нашето законодателство не предвиждаше възможност да се открие производство по несъстоятелност спрямо физическо лице, упражняващо стопанска дейност, с изключение на едноличния търговец. Действащата уредба до измененията от 2023 г. не уреждаше възможност за защита на неплатежоспособните физически лица нетърговци срещу образуването спрямо тях на множество иски и изпълнителни производства от кредиторите им, а от гледна точка на кредиторите липсваше възможност за справедливо удовлетворяване, каквато предлага производството по несъстоятелност, когато длъжник е търговец. Новата правна уредба обаче не дава цялостна защита на неплатежоспособните физически лица, тъй като е насочена единствено към физическите лица предприемачи, дефинирани в чл. 760а ТЗ³. Без да предвижда задължение за държавите членки, Директи-

¹ По-нататък за краткост ще я наричам „Директивата“.

² Критичен анализ на транспонираните текстове на Директивата вж. у **Григоров, Гр.** Въпроси във връзка с погасяване на задълженията в производството по несъстоятелност. – Търговско и облигационно право (Grigorov, Gr. Vaprosi vav vrazka s pogasyavane na zadalzhenyata v proizvodstvoto po nesastoyatelnost. – Targovsko i obligatsionno pravo), 2024, № 6.

³ Нормативните разпоредби в текста по-нататък без посочване на нормативния акт са от Търговския закон.

вата отправя препоръка да бъдат въведени в националните законодателства подобни производства за освобождаване от задължения и за останалите физически лица (т.нар. потребителска несъстоятелност). Към настоящия момент обаче тази законодателна празнина продължава да съществува и въпросът стои изцяло в полето на националния законодател. Настоящото изследване анализира разпоредби на Директивата и тяхното транспониране в Търговския закон с акцент върху тези от тях, които са приложими към несъстоятелността и опрощаването на задълженията на предприемачите и едноличните търговци. Осъществяването на фактическия състав по чл. 760ж води до освобождаване на длъжника от задължението му да изпълни дължимата престация и същевременно се погасява правото на кредитора да търси принудително изпълнение. Настъпването на тези последици се означават в чл. 760ж като „погасяване“ на задълженията, а Директивата използва в същия смисъл понятието „опрощаване“. Поради тази причина по-нататък в текста ще ползвам двете понятия като синоними.

1. Исторически бележки и значение на проблема с несъстоятелността на предприемача

След икономическата криза 2008 – 2009 г. Европейският съюз обърна по-сериозно внимание на правната регламентация на стопанските затруднения, в които изпадат икономически активните правни субекти. През 2014 г. Европейската комисия състави доклад с препоръки⁴, в който се отчита фактът, че стопанските затруднения и неплатежоспособността са фактори, които засягат не само конкретните субекти, но и целия вътрешен пазар в ЕС и имат нужда от обща регламентация на европейско ниво. През 2015 г. беше приет и влезе в сила Регламент (ЕС) 2015/848 на Европейския парламент и на Съвета относно производството по несъстоятелност, който замени действалия преди това Регламент 1346/2000⁵. Новият регламент урежда въпроси, свързани с компетентността на съдилищата и приложимото право при производства по несъстоятелност, които имат международен елемент, с оглед трансграничната икономическа активност на правните

⁴ Commission Recommendation on a new approach to business failure and insolvency 2014/135/EU.

⁵ Регламент (ЕО) № 1346/2000 на Съвета от 29 май 2000 г. относно производството по несъстоятелност.

субекти. Още повече че самите производства по несъстоятелност и реструктуриращите производства са изрично изключени от обхвата на Регламент (ЕС) № 1215/2012 на Европейския парламент и на Съвета относно компетентността на съдилищата⁶. През 2016 г. Европейската комисия публикува предложение за приемане на Директива за реструктурирането, несъстоятелността и опрощаването на задължения⁷, а през 2019 г. беше приета Директива (ЕС) 2019/1023 на Европейския парламент и на Съвета от 20 юни 2019 г. за реструктурирането, несъстоятелността и опрощаването на задължения⁸. Още в началото на Директивата е посочено, че целта ѝ е да спомогне за подобро функциониране на вътрешния пазар, както и да се премахнат пречките пред свободното движение на капитали и свободата на установяване, като държавите членки въведат унифицирани правила относно процедурите за превантивно реструктуриране⁹ и възможността за опрощаване на задълженията на физически лица предприемачи. Що се отнася специално до предприемачите, Директивата цели да се въведе във всяка държава членка поне едно производство, което да предоставя възможност на неплатежоспособни предприемачи да започнат активна стопанска дейност отново и „на чисто“, освободени от натрупаните до момента задължения.

⁶ Регламент (ЕС) № 1215/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2012 г. относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела. Вж. чл. 1, т. 2, б. „б“ от Регламента.

⁷ Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on preventive restructuring frameworks, second chance and measures to increase the efficiency of restructuring, insolvency and discharge procedures and amending Directive 2012/30/EU (http://ec.europa.eu/information_society/newsroom/image/document/201648/proposal_40046.pdf).

⁸ Директива (ЕС) 2019/1023 на Европейския парламент и на Съвета от 20 юни 2019 г. за рамките за превантивно реструктуриране, за опрощаването на задължения и забраната за осъществяване на дейност, за мерките за повишаване на ефективността на производствата по реструктуриране, несъстоятелност и опрощаване на задължения и за изменение на Директива (ЕС) 2017/1132 (накратко Директива за реструктурирането и несъстоятелността). Коментар на Директивата вж. у **Тянкова, Я.** Новата Директива (ЕС) 2019/2023 на ЕП и Съвета от 20 юни 2019 г. за рамките за превантивно реструктуриране. – e-journal на ВСУ (Тянкoвa, Я. Novata Direktiva (EU) 2019/2023 на EP i Saveta от 20 iuni 2019 g. za ramkite za prevantivno prestrukturirane. – e-journal na VSU), 2022, бр. 18 (извънреден), с. 63 (<https://ejournal.vfu.bg/bg/law.html>).

⁹ Такава функция в нашето законодателство изпълнява производството по стабилизация, регламентирано в Част V на ТЗ.

Изследванията са показали, че в различните държави членки съществуват различни производства за превантивно реструктуриране и съответно различни мерки за избягване на евентуална предстояща неплатежоспособност. При приемане на различни нормативни актове за уреждане на отношенията, свързани с реструктуриране и несъстоятелност на икономическите субекти, фокусът на европейския, а и на националните законодателни органи в последното десетилетие е изместен повече върху влиянието на стопанските затруднения върху общия пазар и цялостните икономически процеси, а не толкова върху социалната цена, която „плащат“ субектите заради неуспешната си икономическа дейност или върху тяхната защита като потребители. Затова и намесата със законодателни актове на европейско ниво по въпросите за неплатежоспособността е насочена към икономически активните субекти, а не толкова към потребителите. Затова и Директивата въвежда задължителни правила за транспониране в националните законодателства относно търговците и предприемачите, които са икономически активните субекти, а по отношение на неплатежоспособните потребители отправя единствено препоръки с незадължителен характер. Компетентността на Европейския съюз за намеса и управление на общия пазар произтича от чл. 4, 53 и 114 от ДФЕС. Правната уредба на несъстоятелността цели да подпомогне цялостното функциониране на общия пазар чрез подпомагане на отделните икономически субекти. Това по-широко и по-машабно влияние на настъпилата неплатежоспособност при един икономически субект и влиянието, което тя оказва върху други свързани субекти, принуждава законодателите да акцентират повече на превантивните и реструктуриращи мерки и производства, а не толкова на ликвидационните производства, до които обикновено се стига през производството по несъстоятелност. Целта на реструктуриращите производства е да съхрани дейността на стопанските субекти или да им позволи да започнат отново активна стопанска дейност, а не да се стига до въпроса как най-справедливо да се разпределят загубите между кредиторите в едно ликвидационно производство.

Приключването на производството по несъстоятелност срещу търговец води и до неговата правна смърт, като търговецът бива заличаван в търговския регистър и престава да съществува като правен субект (поне що се отнася до търговците юридически лица; тър-

говецът физическо лице губи само търговското си качество, но не и правосубектността си – чл. 735 ал. 3 ТЗ). Този резултат изглежда някак си по-ясен при търговците юридически лица, отколкото при физическите лица, които продължават да съществуват като правни субекти и след приключване на производството по несъстоятелност. Дори да са останали без имущество, физическите лица, упражнявали стопанска дейност и изпаднали в стопански затруднения, продължават да бъдат носители на субективни права и да влизат в правоотношения с други субекти, имат своите жизнени, човешки потребности, а те, от своя страна, изискват материални средства, които трябва да си осигурят по някакъв начин. Приключилата неуспешна стопанска дейност на едно физическо лице не го „извежда“ от обществото и не го изолира от околния свят, а неговото пълноценно съществуване в бъдеще изисква да му се даде втори шанс и нова възможност за стопанска инициатива без заплахата от съдебен, административен или друг вид икономически натиск от старите кредитори. Затова Директива (ЕС) 2019/1023 и Търговският закон след транспонирането на Директивата предвиждат производствата по стабилизация и несъстоятелност да се провеждат и спрямо т.нар. „предприемачи“ – физически лица нетърговци, които упражняват стопанска дейност.

Тази тенденция съответства и на Директива (ЕС) 2011/7 относно борбата със забавяне на плащането по търговски сделки, която се прилага спрямо търговски сделки, сключени от „предприятия“, съгласно дефиницията, посочена в чл. 2, т. 3 от тази директива, което включва и физически лица, упражняващи независима икономическа или професионална дейност. Както е посочено в съображение 6 от Директива (ЕС) 2011/7, законодателят следва да обръща внимание и на малките и микроикономически субекти, в които кръг попадат и предприемачите. Не може да се игнорира интересът на предприемача и да се даде приоритет на кредиторите, както обикновено се случва в производството по несъстоятелност спрямо търговци, защото след приключване на производството по несъстоятелност предприемачът ще продължи да съществува и да върви по своя жизнен път. Въпреки че формално тенденцията в европейското законодателство е да се съхрани доколкото е възможно дейността на длъжника и да му се предостави възможност за продължаване на дейността, практически това се оказва в повечето случаи трудно пости-

жимо в същинското производство по несъстоятелност. Затова и всяка една правна регламентация, която би дала нова възможност за стопанска инициатива, е важна и най-вече за стопански субекти като предприемачите, които в крайна сметка са човешки същества, а не фикционна правноорганизационна форма, която при заличаване в резултат на проведено производство по несъстоятелност може да бъде заменена от новоучредена такава.

Освен това правото на свободна стопанска инициатива и правото на труд са гарантирани от чл. 15 и 16 на Хартата на основните права на Европейския съюз и евентуална забрана или практическо или формално лишаване на неплатежоспособните длъжници от правото да упражняват стопанска дейност след изпадането си в неплатежоспособност като последица или санкция би противоречало на Хартата като приложимо законодателство от по-висок ранг спрямо вътрешното законодателство на държавите членки. Формалната или неформална практическа невъзможност да се упражнява труд заради задължнялост би била в противоречие и с чл. 1 от Хартата, който защитава човешкото достойнство, чийто израз е и правото на труд. Затова и Директива 2019/1023 предвижда специален ред и предпоставки за опрощаване на задължения на предприемачи, които са изпаднали в стопански затруднения, преустановили са дейността си, не са успели да изпълнят задълженията към кредиторите си, но в крайна сметка в качеството си на физически лица продължават да съществуват.

Тази логика дава аргументи и за разширяване на приложното поле на производството по опрощаване на задължения и спрямо други физически лица, чиито неизпълнени задължения не произтичат от упражняване на професионална или икономическа дейност. Това обаче създава притеснения за кредиторите, поради което европейският законодател се въздържа да унифицира чрез регламент или директива този въпрос в държавите членки, а го е оставил изцяло на преценката на националните законодателни органи, които да съобразят специфичните особености по тази проблематика във всяка отделна държава и да го уредят на вътрешнозаконодателно ниво. На този етап уредбата за опрощаване на задълженията на предприемачите на европейско ниво е по-скоро средство за постигане на общоикономически цели на ниво вътрешен европейски пазар, а не принципна политика, насочена към всички физически лица,

изпаднали в стопански затруднения. Затова допринася и разбирането, че вземанията на кредиторите също имат нужда от защита.

С Решение № 4 от 20.04.2021 г. Конституционният съд на Република България обяви за противоконституционна разпоредбата на §2 от Преходните и заключителни разпоредби на Закона за допълнение на Закона за задълженията и договорите (обн. ДВ, бр. 102 от 1.12.2020 г.), като част от аргументите включват съображения, свързани със защитата на правото на собственост, гарантирано и от европейското законодателство с чл. 17 от Хартата на основните права, което включва и възможността за събиране на вземанията на кредиторите като израз на правото им на собственост. В решението на КС се приема, че принудителното отчуждаване на право на собственост е допустимо в изрично уредени от закона случаи при съответното обезщетение.

2. До каква степен Директива 2019/1023 успява да хармонизира националните законодателства в областта на стопанските затруднения на правните субекти?

Спазвайки принципите за пропорционалност и субсидиарност, Директива 2019/1023 всъщност хармонизира един минимум от правила по отношение на реструктурирането и несъстоятелността, в т.ч. и на предприемачите, като оставя на националните законодателни органи да доразвият тази уредба и в посока на други физически лица, ако намерят това за уместно според собствените си вътрешни разбирания и правила, като търсят баланса между интересите и правата на кредитори и длъжници. Така например чл. 4, т. 1 от Директивата предвижда, че държавите членки трябва да осигурят достъп до производство за превантивно реструктуриране, когато е налице вероятност за неплатежоспособност, а в чл. 2, т. 2 е предвидено понятието „вероятност за неплатежоспособност“ да бъде дефинирано в националните законодателства, както това е направено в чл. 762, ал. 2 ТЗ. Този подход е приложен и по отношение на други понятия като „несъстоятелност“ и „микро-, малки и средни предприятия“, на които Директивата не дава дефиниции. В ТЗ е предвидено производството по стабилизация като превантивно реструктуриращо производство по смисъла на Директивата да се прилага само при опасност от неплатежоспособност, т.е. изключена е свръхзадлъжнялостта. Това се отнася

както за търговците, така и за предприемачите. Що се отнася до понятието „несъстоятелност“, ползвано в Директивата в контекста на преструктуриращите превантивни производства, то се отъждествява с понятието „неплатежоспособност“ по ТЗ. Още първото съображение от Директивата говори за свърхзадължен предприемач, но основанието „свърхзадълженост“ в ТЗ си остана приложимо само за капиталовите търговски дружества (чл. 607а, ал. 2).

Отделно от това чл. 1, т. 4 от Директивата дава възможност на държавите членки да разширят приложното поле на производствата по опрощаване на задължения на предприемачите и спрямо неплатежоспособни физически лица, които не са предприемачи. Българският законодател е възприел тази възможност с чл. 760ж, ал. 1 ТЗ, като е предвидил прилагане на правилата за опрощаване на задълженията на предприемача и за едноличните търговци, чиято правосубектност е идентична с тази на физическото лице и по същността си стои доста близо до фигурата на предприемача.

Директивата е структурирана в три части – първата е свързана с превантивните производства, т.е. тези, които водят до преструктуриране, каквото в ТЗ е производството по стабилизация. Втората част е свързана с опрощаването на задълженията на предприемачите, третата част е свързана с мерки за повишаване на ефективността на производствата по преструктуриране, несъстоятелност и опрощаване¹⁰. Втората част, свързана с опрощаването на задълженията на предприемача, може да се разгледа в рамките на две подчасти – първата за опрощаване на задълженията и предоставяне на възможност за продължаване „на чисто“, т.е. без задължения, и втора подчаст, която осигурява принципна възможност за нова икономическа активност без забрани за упражняване на дейност или професия.

Действащата уредба в ТЗ до измененията от 5 август 2023 г. предвиждаше единствено производството за възстановяване в

¹⁰ Производството по стабилизация по ТЗ като преструктуриращо производство по смисъла на Директивата е приложимо както спрямо всички видове търговци, в т.ч. и спрямо едноличния търговец, така и спрямо предприемачите. Съгласно чл. 1, т. 4 от Директивата, нашият законодател е имал възможност да предвиди производството по стабилизация да не се прилага спрямо предприемачите, а за тях да предвиди само производството по опрощаване на задължения. Въпреки това в ТЗ е предвидено прилагане на производството по стабилизация и за предприемачите, което създава за тях по-широки възможности (чл. 798 и сл. ТЗ).

права (гл. 51 ТЗ), чрез което обявените в несъстоятелност лица можеха да се освободят от неблагоприятните последици за тях от приключването на производство, при което са останали неудовлетворени кредитори. При действащата до измененията правна уредба тези лица не можеха да бъдат управители, членове на управителни органи на търговски дружества, еднолични търговци, прокуристи (чл. 21, ал. 3, чл. 57, т. 4, чл. 141, ал. 8, чл. 234, ал. 2, т. 1 ТЗ), ако не проведат успешно производството по възстановяване в права. Това производство остана в закона и след измененията от 2023 г., но то ще се прилага за неограничено отговорните съдружници в персонални дружества, спрямо които е било открито производство по несъстоятелност (чл. 610), както и за управителите и членовете на управителните органи на капиталовите дружества. Същинското производство за възстановяване в права няма да се прилага за еднолични търговци и предприемачи. То ще се прилага само доколкото чл. 760з ТЗ препраща към това производство във връзка с процесуалния ред за установяване на предпоставките за опрощаване на задължения.

След измененията на ТЗ от 2023 г. ограниченията, които възникват пред обявените в несъстоятелност лица, се преодоляват чрез изтичане на 5-годишните срокове по чл. 141, ал. 8, чл. 234, ал. 3, чл. 260ц, ал. 3 ТЗ (за управителите и членовете на управителните органи), както и по реда на чл. 760ж и 760з ТЗ по отношение на предприемачите и едноличните търговци. Затова и към настоящия момент обявените в несъстоятелност лица по-скоро биха изчакали изтичането на 5-годишния срок, отколкото да проведат производството по възстановяване в права, в което не е сигурно дали ще могат да осъществят и докажат предпоставките за възстановяване. По този начин нашата държава изпълни задължението си по чл. 22 от Директивата да въведе такива правила, които да не препятстват неограничено във времето „упражняване на търговска дейност, стопанска дейност, занаят или професия, която има за единствено основание несъстоятелността на предприемача“. Погасяването на самите задължения до измененията настъпваше само при прекратяване на производството по несъстоятелност на основание чл. 739, като тази разпоредба се прилагаше най-вече спрямо едноличните търговци, които продължаваха да съществуват като субекти без търговско качество, за разлика от юридическите лица, които се заличават като субекти на основание чл. 735, ал. 3.

Управителите по смисъла на чл. 141, чл. 234 и чл. 260ц, ал. 3 ТЗ не попадат в категорията „предприемач“, но пък за тях Директивата позволява в националните законодателства да се въведат отделни правила (което изрично е посочено и в съображение 73 от Директивата). С въвеждането на 5-годишния срок на действие на ограниченията по чл. 141, чл. 234 и чл. 260ц, ал. 3 нашата страна ограничи във времето действието на забраните в духа на чл. 22 от Директивата, макар и текста на Директивата да не се отнася за управителите, а само за предприемачите (съображение 73)¹¹.

Що се отнася до предприемачите, чл. 20, т. 1 и чл. 22 от Директивата предвиждат държавите членки да осигурят във вътрешните си законодателства поне едно производство, което да води до пълно опрощаване на задълженията на неплатежоспособните *предприемачи (по смисъла, вложен в чл. 760а ТЗ)*, както и да премахнат всяка пречка за осъществяване на нова стопанска или търговска дейност, която се основава на настъпилата неплатежоспособност. Това изискване е изпълнено от нашия законодател с въвеждане на възможността за откриване на производство по несъстоятелност и погасяване на задълженията на предприемача (чл. 760ж, чл. 760з във вр. с чл. 760и ТЗ). Чл. 23, т. 1 от Директивата все пак въвежда дерогация от това задължение, като дава възможност на държавите членки да предвидят неприложимост на производството по опрощаване на задълженията за недобросъвестните предприемачи, които са действали непочтено спрямо кредиторите си. Тази дерогация е въведена в чл. 760ж, ал. 1, т. 4 ТЗ.

Търговският закон е предвидил, от една страна, възможност да се открие производство по несъстоятелност спрямо предприемача (чл. 760в) и от друга страна, е въвел предпоставки (фактически състав) за опрощаване на задълженията и процесуален ред за тяхната проверка (чл. 760ж-760з), като този ред е свързан с производство по несъстоятелност. Това означава, че Търговският закон не урежда самостоятелно производство за опрощаване на задължения на предприемача, различно и независимо от производството по не-

¹¹ Смятам, че доколкото Директивата не предвижда задължително въвеждането на такъв срок, решението на националния законодател не е най-правилното. Вместо управителите на обявените в несъстоятелност дружества да приложат производството по възстановяване в права, просто ще изчакват изтичането на срока и това би било вид индουλгенция за тях за лошото управление.

състоятелност. Директивата не въвежда изискване за обвързване на производството (фактическия състав) по опрощаване на задължения на предприемача с производство по несъстоятелност, поради което и въведената в ТЗ правна уредба е резултат от преценката на националния законодател.

3. За понятията „предприемач“ и „предприемаческа сделка“

Съгласно чл. 2, т. 9 от Директивата „предприемач“ е „*физическо лице, което упражнява търговска дейност, стопанска дейност, занаят или професия*“. Съгласно дефиницията, дадена в чл. 760а ТЗ, предприемач е всяко физическо лице, упражняващо стопанска дейност, занаят или свободна професия, доколкото неговото предприятие по предмет и обем не изисква воденето на делата по търговски начин. На пръв поглед дефиницията за предприемач в Директивата изглежда по-широка заради включването на търговската дейност като белег на предприемача. Това сякаш създава впечатлението, че физическите лица търговци са също предприемачи по смисъла на Директивата. Смятам обаче това за илюзорно, тъй като европейският законодател се е опитал да обхване по-широк кръг икономически дейности, които могат да се упражняват от лица без търговско качество, т.е. от предприемачи¹². В дефиницията по чл. 760а ТЗ не е посочена търговската дейност, както в Директивата, за да не се създава впечатлението, че предприемачът може да бъде търговец, въпреки че понятието стопанска дей-

¹² За широкия обхват на понятието предприемаческа дейност и включването в него на търговската дейност като вид предприемаческа дейност вж. **Павлевчев, Н.** „Търговска“ и „предприемаческа“ дейност и съотношението им с участието в търговско дружество. – Правна мисъл (Pavlevchev, N. „Targovska“ i „Predpriemacheskata“ deinnost i saotnoshenieto im s uchastieto v targovsko drujestvo. – Pravna misal), 2019, № 2, 85 – 107. За понятието предприемач вж. също **Владова-Иванова, В.** За понятието „предприемач“ – правни аспекти в контекста на Директива (ЕС) 2019/1023 и на предлаганите промени в Търговския закон. Правото и бизнесът в съвременното общество. Сборник доклади от 5. Национална научна конференция от 12 октомври 2022 г. Варна, Наука и икономика (Vladova-Ivanova, V. Za poniatieto „predpriemach“ – pravni aspekti v konteksta na Direktiva (ES) 2019/2023 i na predlaganite promeni v Targovskia zakon. Pravoto i biznesat v savremenoto obshtestvo. Sbornik Dokladi ot 5. Nacionalna nauchna konferencia ot 12 oktomvri 2022 g. Varna, Nauka i ikonomika), с. 215.

ност е по-широко спрямо понятието търговска дейност¹³. Дефиницията за „предприемач“ по смисъла на Директивата не включва физически лица търговци, каквото впечатление се създава на пръв поглед. Смятам, че Директивата не изхожда от идеята, че правилата за предприемача следва да се прилагат за физически лица, които са придобили търговско качество, каквато е хипотезата на едноличния търговец по ТЗ например. За физическите лица търговци ще намерят приложение правилата за реструктуриране (стабилизация) и несъстоятелност, приложими за търговците. Лицата, придобили търговско качество в хипотезата на чл. 1, ал. 3 ТЗ при формиране на предприятие, чийто обем и дейност ги превръщат във фактически търговци, са изключени от кръга на предприемачите (чл. 760а). Това има смисъл, доколкото за тези лица ще се прилагат правилата за производството по несъстоятелност и стабилизация за търговците, а не особените правила за предприемачите, посочени в чл. 760в – 760е и чл. 798 – 800 ТЗ. От гледна точка на производството за опрощаване на задължения това няма особено значение, тъй като ако предприемачите формират предприятие по смисъла на чл. 1, ал. 3 ТЗ, то те биха се считали за еднолични търговци, а производството за опрощаване на задължения съгласно чл. 760ж ТЗ е приложимо и спрямо тях по същия начин, както и спрямо предприемачите.

Дефиницията за предприемач по чл. 760а ТЗ смислово и като съдържание съответства на чл. 2, т. 2 ТЗ, където са посочени лица, които упражняват стопанска дейност, без да притежават търговско качество, каквито са предприемачите. Резултатът от предприемаческата дейност е създаване на предприятие на предприемача, дефинирано в чл. 760б като „*съвкупност от права, задължения и фактически отношения във връзка с упражняваната от него стопанска дейност, занаят или свободна професия*“. Производството по несъстоятелност спрямо предприемача може да се открие само на основание неплатежоспособност, дефинирана не само по правилата на чл. 608, ал. 1 ТЗ, но и съобразно правилото на чл. 760г, ал. 1 ТЗ. Разпоредбата на чл. 760г, ал. 2 ТЗ въвежда оборимата пре-

¹³ За съотношението между понятията стопанска и търговска дейност вж. **Голева, П.** Търговско право. Търговци. С., Нова звезда (Goleva, P. Targovsko pravo. Targovci. S., Nova zvezda), 2018, 34 – 37.

зумпция, че доколкото личните задължения на предприемача не могат да бъдат разграничени от предприемаческата му дейност, те се считат свързани с нея и ще подлежат на погасяване. Тази презумпция съответства и на презумпцията по чл. 286, ал. 3 ТЗ относно търговските сделки. Законът добавя още един фактически състав при преценката за неплатежоспособност. Освен при условията на чл. 608, ал. 1 ТЗ предприемачът ще се счита за неплатежоспособен и при обективна и трайна невъзможност да изпълни свои изискуеми парични задължения, произтичащи от „предприемаческа сделка“¹⁴. От друга страна, при преценка за неплатежоспособност в хипотезата на чл. 608, ал. 1, т. 1 ТЗ търговският характер на сделката ще може да се разглежда само в хипотезата на абсолютна търговска сделка по смисъла на чл. 286, ал. 2 във вр. с чл. 1, ал. 1 ТЗ, тъй като предприемачът няма търговско качество и не би могъл да сключва субективни търговски сделки по смисъла на чл. 286, ал. 1 ТЗ, които да бъдат търговски за него. Неспособността му да изпълни свое изискуемо парично задължение по едностранна търговска сделка, която е търговска само за неговия кредитор, не може да обоснове наличието на неплатежоспособност по смисъла на чл. 608, ал. 1, т. 1 ТЗ.

4. Фактически състав на погасяване на неизплатените задължения по чл. 760ж ТЗ

В разпоредбата на чл. 760ж ТЗ законодателят използва легалното понятие „погасяване“ на задължения, за да означа фактическия състав, който води до погасяването. Това означава, че като последица кредиторите ще изгубят възможността за принудително изпълнение на вземанията си, но техните вземания не се прекратяват, а се превръщат в естествени. Ефектът от осъществяване на този фактически състав е аналогичен на ефекта от изтеклата погасителна давност. За длъжника няма пречка на добра воля да изпълни задължението си към кредиторите, без да има възможност да претендира обратно даденото. Причината за това е, че вземанията на кредиторите се „погасяват“, а не се „прекратяват“. Изра-

¹⁴ Използвам това понятие, което не е легално, за да означа сделките по смисъла на чл. 760г, които могат да обосноват неплатежоспособност на предприемача. В тази връзка доктрината ще трябва да развие понятието „предприемаческа сделка“, аналогично на понятието за търговска сделка по смисъла на чл. 286, ал. 1 ТЗ.

зът, който ползва Директива 2019/1023, е „опрощаване“ на задълженията. Това следва да се разбира като освобождаване на длъжника от задълженията, и по-точно освобождаване от риска срещу него да започне принудително изпълнение за тези вземания¹⁵.

Неизплатените задължения на предприемача и едноличния търговец се погасяват в резултат от осъществяване сложния фактическия състав по чл. 760ж ТЗ, който включва следните елементи:

4.1. На първо място, погасяването на задълженията по реда на чл. 760ж изисква преди това да бъде **открито производство по несъстоятелност**. То е предпоставка и част от фактическия състав на погасяването. Директивата не обвързва пряко опрощаването на задълженията на предприемачите с производство по несъстоятелност. Нашият законодател обаче разшири кръга на лицата, спрямо които може да се открие производство по несъстоятелност, като добави предприемачите и обвърза реда за погасяване на неизпълнените им задълженията с откриване на производството по несъстоятелност спрямо тях. Няма значение дали откриването на производството по несъстоятелност е кумулирано и с обявяване в несъстоятелност или не. Същественото е да има постановено съдебно решение за откриване на производството, което съгласно чл. 634 ТЗ има незабавно действие.

4.2. На второ място, за погасяване на задълженията е необходимо предприемачът или едноличният търговец да са **прекратили упражняването на своята дейност, с която са свързани задълженията**. Смятам, че тук има два съществени въпроса – кога дейността е прекратена и дали прекратената дейност е свързана с възникналите задължения. Дейността може да бъде прекратена по силата на съдебно решение, с което лицето е обявено в несъстоятелност. Поради незабавното действие на решението дейността се прекратява от момента на постановяването му (чл. 714 ТЗ). В случай че спрямо предприемача или едноличния търговец бъде открито производство по несъстоятелност без обявяване в несъстоятелност, дейността му няма да се прекрати и ще продължи до мо-

¹⁵ Съгласно чл. 108 ЗЗД, опрощаването настъпва по силата на договора и последницата е прекратяване на правото, а не неговото погасяване. Изпълнението след опрощаване на задължението е без основание. Използваното в Директивата понятие „опрощаване“ е в смисъл на „погасяване“, а не на „прекратяване“ на задължението.

мента на обявяването в несъстоятелност. Няма пречка обаче в този период дейността да бъде фактически прекратена (преустановена). Дейността може да бъде фактически преустановена *и преди* откриване на производството по несъстоятелност, което би дало основание за едновременно откриване на производството по несъстоятелност и обявяване на длъжника в несъстоятелност на основание чл. 630, ал. 2. Законът не казва изрично какво означава прекратена дейност – формално прекратена по силата на решение за обявяване в несъстоятелност или фактически преустановена. Смятам, че фактическото преустановяване на дейността също би удовлетворило изискването на чл. 760ж, ал. 1, т. 1 ТЗ.

Бъде ли открито производството по несъстоятелност с решение по чл. 630, ал. 1 ТЗ без обявяване на търговеца в несъстоятелност и след това производството се прекрати с решение на съда по чл. 707, ал. 1 ТЗ за утвърждаване на оздравителен план, формално дейността на търговецът продължава, без да е налице прекратяване, но с изтичането на 3-годишен срок от влизане в сила на това решение задълженията ще се погасят (чл. 760ж, ал. 1, т. 5, б. а), ако дейността е фактически преустановена. Затова смятам, че правилото на чл. 760ж, ал. 1, т. 1 има предвид не само формалното, но и фактическо преустановяване на дейността. Отделно възниква въпросът как ще се установи това обстоятелство. То не е сред посочените в чл. 760ж, ал. 2 условия, които се установяват по съдебен ред, а и не е факт, за който законът предвижда изрично да бъде предмет на установителен иск по смисъла на чл. 124, ал. 4 ГПК. Това условие не е въведено императивно от Директивата. Разпоредбата на чл. 20, ал. 1 казва, че държавите членки могат да въведат условие за „преустановена дейност“, което означава, че нашият законодател е могъл и да не го въвежда, като има предвид спецификите на производството по несъстоятелност. След като го е въвел обаче, бих препоръчал да бъде добавено като обстоятелство, което подлежи на установяване по съдебен ред. Смятам, че акцентът на европейския законодател е бил върху това да се елиминира опасността от създаване на нови кредитори с неудовлетворени вземания, независимо от това по какъв начин (формално или фактически) е преустановена дейността.

Допълнителен аргумент за това е изискването на закона да бъде прекратена не цялата дейност, **а тази, с която са свързани задълже-**

нията. Обявяването в несъстоятелност води до цялостно прекратяване на дейността. Доколкото обаче е възможно (макар и практически малко вероятно) дейността на предприемача или на едноличния търговец да продължава след откриване на производството по несъстоятелност, но в рамките на отделно търговско или предприемаческо предприятие, различно от това, в рамките на което са възникнали задълженията му (като приемем, че търговецът и по аналогия предприемачът могат да имат повече от едно предприятие), то ще е налице условието по чл.760ж, ал. 1, т. 1, ако бъде преустановена фактически дейността само на предприятието, в което са включени задълженията. Смятам, че в този смисъл е и чл. 20, т. 1 от Директивата.

4.3. Следващото условие за погасяване (опрощаване) на задълженията е неплатежоспособният предприемач или едноличен търговец **да погаси разноските в производството по несъстоятелност**. Споделям изразеното в доктрината тълкуване на тази иначе неясна разпоредба¹⁶. Тя не сочи ясно кои разноски да се погасят – дали всички разноски по несъстоятелността по смисъла на чл. 723 ТЗ, или само необходимите за образуване и развитие на производството (държавни такси, разноски за допуснати експертизи, адвокатски възнаграждения и т.н.). Смятам, че трябва да се погасят само разноските по същинското производство по несъстоятелност. Аргумент за това може да се извлече и от чл. 23, т. 2, б. д) от Директивата, в която се говори за „разходи по производството“, водещо до опрощаване. При уредбата в ТЗ производството, водещо до опрощаване, се явява производството по несъстоятелност. Затова и смятам, че длъжникът ще трябва да погаси само разноските, свързани със самото производство, като например дължимата държавна такса, сумите, предплатени по реда на чл. 629б, и заплатените адвокатски възнаграждения за процесуално представителство.

Въвеждането в ТЗ на условието за погасяване на задълженията за разноски в производството по несъстоятелност е израз на правото на дерогация, което е дадено на държавите членки с чл. 23 от Директивата. Дадена е възможност на държавите членки при въвеждане на правилата за опрощаване на задължения във вътрешните законодателства то да бъде поставено в зависимост от надлежно обосновани обстоятелства, които са изброени примерно в Директивата и това е едно от тях.

¹⁶ Григоров, Гр. Цит. съч.

4.4. Следващото условие за постигане на погасителния ефект е свързано със задължение на неплатежоспособния едноличен търговец или предприемач да е погасил поне една трета част от задълженията си към кредиторите. Тъй като законът не уточнява кои задължения се включват тук, а въпросът за изпълнение на условията по чл. 760ж се поставя след откриване на производството по несъстоятелност, логично е да приемем, че това са всички възникнали и приети задължения до момента на пълното осъществяване на целия фактически състав на опрощаването, т.е. всички безспорни задължения, независимо дали са възникнали преди или след откриване на производството по несъстоятелност. Ако след откриване на производството по несъстоятелност се е развило производството по предявяване, оспорване и приемане на вземанията съгласно чл. 685 и сл. ТЗ, то тогава кръгът на кредиторите и редът, по който вземанията им следва да бъдат удовлетворени, ще бъдат ясни (поне за приетите вземания по смисъла на чл. 693 ТЗ). Непредявените вземания не следва да се вземат предвид. Смятам, че съдът би могъл в производството по чл. 760з да провери само дали са погасени една трета от окончателно приетите по смисъла на чл. 693 вземания, но не и да се произнася по основателността на спорните, за които може да има висящи искиви производства по установителни искиве. Ако производството по несъстоятелност е открито и спряно с решение по чл. 632, ал. 1 и след това прекратено, без да се е развила фазата на предявяване на вземанията, то тогава съдът няма да може да приложи и провери въобще дали това условие е изпълнено и в този случай смятам, че то просто не следва да бъде взето предвид при преценката за осъществяване на фактическия състав на погасяването по чл. 760ж ТЗ или да се приеме за осъществено.

Условието да са погасени 1/3 от задълженията също е предвидено като възможност в чл. 20, т. 2 от Директивата и нашият законодател се е опитал да го транспонира, но всъщност се е получило едно голямо объркване. Буквалният прочит на това условие в ТЗ означава, че за да постигне опрощаване на задълженията си, длъжникът ще трябва да погаси поне една трета от задълженията си, но само ако общата стойност на тези задължения е по-малка от неговия несеквестрируем доход за период от 3 години след откриване на производството по несъстоятелност. Тъй като несеквестрируемия доход осигурява минималния жизнен стандарт, то законът не позволява

той да бъде предмет на принудително изпълнение. Затова е логично, когато се въвежда изискване за длъжника да плати задълженията си, законодателят да съобрази това условие със средствата на длъжника, които стоят извън несеквестируемия минимум. Не е логично да се изисква от длъжника да заплаща задължения, като отдели част от онези средства, които законът е запазил за длъжника като несеквестируем минимум. Не е ясно и защо се взема предвид само доходът и какво точно се има предвид. Дали това е доходът на длъжника от трудова дейност, дали е от други извънтрудови източници на доходи (ЗДДФЛ¹⁷ урежда различни източници на доходи) или други придобити активи. Ако прочетем чл. 20 т. 2 от Директивата, откъдето е транспонирано това условие, и направим съответно на Директивата тълкуване, ще стигнем до извода, че законодателят е имал предвид точно обратното на написаното.

В Директивата е предвидено да се вземе предвид цялото имущество на длъжника, т.е. всички негови активи за срок от 3 години, не само дохода, да се отделят несеквестируемите активи и доходи и да се оцени стойността на разполагаемото имущество на длъжника, което подлежи на запориране и принудително изпълнение. Частта от задълженията, която трябва да плати длъжникът, трябва да е пропорционална на това секвестируемо имущество. Целта не е да изискваме от длъжника да заплати една трета от задълженията си, като използва несеквестируемото си имущество, а напротив – секвестируемото. В производството по чл. 760з съдът ще следва да провери какъв е размерът на секвестируемото му имущество, получено за период от 3 години след откриване на производството по несъстоятелност и какъв е размерът на приетите вземания и на възникналите след откриване на производството по несъстоятелност вземания, които може и да не са били предявени с молби в производството по реда на чл. 688, ал. 3 във вр. с чл. 721, ал. 3 и чл. 639 ТЗ, но следва да се вземат предвид. Ако длъжникът през периода от 3 години след откриване на производството по несъстоятелност не е получил никакъв секвестируем доход или активи, то това условие просто няма да се приложи и ще трябва да освободим длъжника от задълженията, без да е платил каквото и да било на кредиторите си. Иначе длъжникът може никога да не успее да плати тази

¹⁷ Закон за данъците върху доходите на физическите лица.

една трета и ще остане „вечен длъжник“, което европейският законодател се е опитал да избегне с приемането на Директивата.

Чл. 20, т. 2 от Директива изисква да се съобразят „справедливите интереси на кредиторите“, доколкото длъжникът въобще разполага със секвестрируем доход, получен през 3-те години след откриване на производството по несъстоятелност и с който да плати изискуемата 1/3 от задълженията си по реда на чл. 722 ТЗ (чл. 760ж, ал. 1, т. 3). Някои от кредиторите могат и да не получат нищо по този ред, но законодателят е приел това за справедливо. Определящо за реализирането на това условие от фактическия състав е длъжникът да е погасил поне 1/3 от общия размер на приетите в производството по несъстоятелност вземания на кредитори, но не повече от общия размер на секвестрируемия му доход за период от 3 години от откриване на производството. Този 3-годишен срок следва да се вземе предвид само като период, през който ще се прецени стойността на секвестрируемия доход (активите) на длъжника.

Самото изплащане длъжникът не би могъл да направи сам в условията на открито производство по несъстоятелност. Длъжникът не само няма такава право, но му е наложена законова забрана за плащане на изискуемите стари парични задължения към кредиторите в тази фаза на производството. Такова плащане би било нищожно на основание чл. 646, ал. 1, т. 1 ТЗ. Няма такава право и синдикът. Той може да плаща само на новите кредитори, и то с разрешение на съда (чл. 639б във вр. с чл. 658, ал. 1, т. 9), но това едва ли ще удовлетвори числовото изискване за заплащане на поне една трета от всички приети вземания на кредиторите. Това означава, че длъжникът ще може да плати на кредиторите си след прекратяване на производството по несъстоятелност, независимо на какво основание е прекратено производството. Смятам обаче, че идеята на законодателя не е синдикът да изплаща задълженията, а самият търговец в условията на прекратено производство по несъстоятелност, освен ако при вече извършено осребряване на масата на несъстоятелността не е постигнато условието да бъдат платени поне 1/3 от приетите вземания на кредиторите. До този извод стигам чрез тълкуване на чл. 760ж, ал. 1, т. 5, който предвижда изтичането на 3-годишен срок, за да се освободи длъжникът от задълженията, който срок в две от хипотезите по б. а) и б) започва да тече след прекратяване на производството по несъстоятелност. В

хипотезата по б. в) е по-различно (макар и нелогично), защото срокът започва да тече от одобряване плана за осребряване по чл. 716а от съда или от съставяне на първия опис на масата на несъстоятелността, т.е. от момента, когато е ясно имуществото на длъжника и може да започне осребряването му¹⁸. Тази хипотеза обхваща случаите на откриване на производството по несъстоятелност с решение по чл. 630, ал. 1 или ал. 2 с назначаване на синдик. Явно законодателят очаква, че срокът от 3 години от установяване на масата ще е достатъчен за осребряването ѝ и синдикът най-вероятно ще е осребрил продаваемите активи и ще е разпределил събраните пари, при което най-вероятно ще се стигне до прекратяване на производството на основание чл. 735, ал. 1, т. 2 ТЗ. Тогава ще се знае и каква част от приетите вземания на кредиторите е удовлетворена, а в условията на прекратено вече производство по несъстоятелност длъжникът ще може сам да доизплати вземанията на кредиторите до размера от поне 1/3 част.

Разбира се, законът не казва буквално това, но мисля, че такова обяснение на тази иначе неясна разпоредба би било логично. Длъжникът няма право да извършва сам плащания, докато производството по несъстоятелност продължава и синдикът извършва

¹⁸ Планът за осребряване на имуществото се одобрява от съда след провеждане събранието на кредиторите, което взема решение за начина за осребряване на масата съгласно чл. 677, ал. 1, т. 8 ТЗ (чл. 716а ТЗ), а събранието на кредиторите се свиква за първи път след първото определение на съда за одобряване на списък на приети вземания по чл. 692 (чл. 674, ал. 2 във вр. с чл. 673, ал. 1). Съгласно чл. 21, т. 1, б. б) от Директивата, 3-годишният срок започва да тече от установяване на масата. Явно Директивата има предвид момента, когато може да започне осребряване на масата. В този смисъл чл. 760ж, ал. 1, т. 5, б. в), пр. първо съответства на Директивата. Иначе буквалният прочит на Директивата, в която се говори само за установяване на масата, води на мисълта, че по действащата в ТЗ уредба това е моментът на извършване на опис от синдика по чл. 652 – 654 (б. в), пр. второ), но това не дава възможност все още да започне осребряването на масата. Необходимо е да е изтекъл срокът по чл. 685, ал. 1 ТЗ за предявяване на вземанията, съдът с определение по чл. 692 да е одобрил списък за приетите вземания на кредитори, да е проведено събрание на кредиторите с вземане на решение по чл. 677, ал. 1, т. 8, да е представен план за осребряване по чл. 716а ТЗ и този план да е одобрен от съда. Ако синдикът пристъпи към осребряване, без да е направил план за осребряване (арг. от чл. 716, ал. 5), но е направил опис по чл. 652, срокът ще започне да тече от решението на събранието на кредиторите по чл. 677, ал. 1, т. 8, защото от този момент осребряването може да започне. Считаю, че в този смисъл следва корективно да се тълкува чл. 760ж, ал. 1, т. 5 б. в).

действия по осребряване на масата. Логично е първо да се осребри масата, парите да бъдат разпределени, производството да се прекрати на основание чл. 735, ал. 1, т. 2 ТЗ и едва след това да се установи каква сума още трябва да се плати на кредиторите по реда на чл. 722, за да се изпълни условието за плащане на поне 1/3 от приетите вземания. Ако пък изтече 3-годишният срок по б. в) и производството по несъстоятелност е висящо, т.е. не е прекратено, тогава следва да признаем правото на длъжника самостоятелно да плаща на кредиторите вземанията им по реда на чл. 722 ТЗ, като по този начин се осъществи предпоставката по чл. 760ж, ал. 1, т. 3 за плащане на поне 1/3 от приетите вземания. Когато масата на несъстоятелността е изчерпана по смисъла на чл. 733 във вр. с чл. 735, ал. 1, т. 2, синдикът трябва да представи на съда отчет и доклад за дейността си, да се проведе заключително събрание на кредиторите, след което съдът да прекрати производството по несъстоятелност с решение, което да влезе в сила. До влизане в сила на решението длъжникът няма право да извършва самостоятелно плащания, което отлага във времето осъществяването на предпоставката по чл. 760ж, ал. 1, т. 3.

Съгласно чл. 760ж, ал. 2 погасяването на задълженията настъпва от деня на най-късно осъществилата се предпоставка по чл. 760ж, ал. 1, поради което длъжникът има интерес да се осъществи по-скоро целият фактически състав на погасяването. Тъй като длъжникът няма право да извършва плащания, докато производството по несъстоятелност е висящо, а същевременно висящността на производството зависи от действията на синдика, събранието на кредиторите и влизането в сила на решението за прекратяване, смятам, че следва да допуснем възможността длъжникът сам да плати 1/3 от задълженията си след изтичане на 3-годишния срок в хипотезата на чл. 760ж, т. 5, б. в), дори производството по несъстоятелност да е все още висящо.

От друга страна, ако дадем възможност на длъжника сам да погасява задълженията си след изтичане на 3-годишния срок по чл. 760ж, т. 5, б. в), това обезсмисля висящността (продължаването) на производството по несъстоятелност. Сравнителноправно, тази разпоредба би могла да се обясни с правната уредба в някои чужди законодателства, които уреждат производството по несъстоятелност като отделно производство от производството по ос-

ребряване, като във връзка с второто се приема планът за осребряване. Тогава производството по осребряване започва съгласно плана за осребряване в условията на вече прекратено производство по несъстоятелност и няма да има пречка длъжникът да прави плащания към кредитори. Нашият закон обаче урежда производството по несъстоятелност като единно производство в две фази и затова разпоредбата на чл. 760ж, т. 5, б. в) е несъвместима с цялостната правна уредба на производството у нас. Текстът на чл. 21, т. 1, б. а) от Директивата би могъл да се транспонира в законодателствата, които уреждат две отделни производства – по несъстоятелност и по осребряване. Изводът е, че разпоредбата на чл. 760ж, т. 6, б. в) е нелогична с оглед правната уредба на производството по несъстоятелност в ТЗ.

4.5. Следващото условие за погасяване на задълженията на едноличния търговец или предприемач е **лицето да не е извършило действия или сделки от момента на откриване на производството по несъстоятелност, които увреждат интересите на кредиторите**. Това условие е израз на разбирането на европейския законодател, че от привилегиата да се освободят от задълженията си следва да се ползват само добросъвестните и почтените длъжници. Това е казано още в първото съображение на Директивата. Тази концепция по-нататък е развита и в следващите съображения, като чл. 23 предвижда дерогация от изискванията към държавите членки да предвидят задължително производство за опрощаване, когато длъжникът е непочтен и недобросъвестен. Директивата позволява правото на погасяване на задължения да бъде отнето на такива длъжници на национално законодателно ниво. Директивата оставя съдържанието на понятията добросъвестност и почтеност, както и разпределянето на доказателствената тежест за тяхното установяване, да бъдат дефинирани в националните законодателства. Изискването е въведено в чл. 760ж, ал. 1, т. 4 ТЗ, като е предвидено като елемент от фактическия състав на погасяването. Предприемачът или едноличният търговец трябва да не е извършвал действия или сделки *след откриване на производството по несъстоятелност*, които увреждат интересите на кредиторите. Това може да се тълкува като липса от страна на длъжника на действия и сделки, които намаляват или увреждат масата на несъстоятелността или водят до по-големи затруднения за кредиторите да получат вземанията си.

Освен това преценката за почтеност се прави само съобразно поведението на предприемача от момента на откриване на производството за в бъдеще, т.е. до момента на осъществяване на целия фактически състав на освобождаване от задълженията. Смятам това за нецелесъобразно, защото не може да създаде правилна представа за това дали длъжникът е почтен и добросъвестен или не. Поведението му преди откриване на производството, което всъщност е довело до неплатежоспособността, остава без правно значение, а в съображение 79 от Директивата е посочено, макар и като възможност, която не е възприета в нашия закон, че при уредбата на въпроса за почтеността на предприемача могат да се вземат предвид *„обстоятелства като естеството и размера на задълженията, времето, в което са били натрупани, усилията на предприемача да погаси задълженията и да изпълни правните си задължения, включително изисквания за публично лицензиране и правилно водене на счетоводство, действия от страна на предприемача, възпрепятстващи кредиторите да прибегнат към средства за правна защита“*.

Възниква и въпросът относно това кои точно увреждащи сделки, извършвани от длъжника, ще обосноват неговата непочтеност. Сделки, които увреждат неговите кредитори, чиито вземания са възникнали във връзка с *предприемаческата дейност*, или сделки, които увреждат негови *лични кредитори*, и възможно ли е да се разграничават. Тъй като цялото имущество на длъжника служи за обезпечаване на кредиторите, смятам, че всяка една сделка, която намалява или затруднява удовлетворяването на който и да е кредитор, независимо на какво основание е възникнало вземането му и независимо дали това вземане е свързано или не с предприемаческата му дейност, следва да се счита за увреждаща сделка, която обосновава недобросъвестност. Още повече че при откриване на производството по несъстоятелност всички кредитори могат да предявят вземанията си, независимо на какво основание са възникнали те.

Отделен проблем е установяването на почтеността¹⁹. Нашият законодател не е предвидил способ за това. В съображение 78 от

¹⁹ Законът не предвижда начин за установяване на почтеността, поради което единственият способ се явява декларирането на този факт от страна на длъжника. Затова и Григоров уместно предлага този елемент от фактическия състав на погасяването също да бъде предмет на съдебна проверка и кредиторите да имат възможност да възразят срещу неговото наличие – вж. **Григоров, Гр.** Цит. съч.

Директивата е предвидена възможност държавите членки да въведат оборима презумпция за почтеност, но такава липсва в ТЗ. Нашият законодател не е подбрал по този начин, но поне е изпълнил изискването на Директивата при липса на презумпция да не въвежда твърде тежки изисквания за доказване на почтеността и добросъвестността.

4.6. За да настъпи погасителният ефект по чл. 760ж, е необходимо да е изтекъл 3-годишен срок

Какво е правното значение на 3-годишния срок по чл. 760ж, ал. 1, т. 3 и т. 5? Двете разпоредби уреждат един и същи срок от 3 години, но този срок има различно правно значение. В хипотезата на т. 3 срокът от 3 години е предвиден като база за изчисляване на размера на полученото секвестрируемо имущество на длъжника. Този размер се определя като сума от дохода (както беше посочено по-горе, според Директивата трябва да се включи не само доходът, но и всички активи на длъжника) и оттам да се определи дали трябва длъжникът да плати 1/3 от вземанията на кредиторите, или неговите задължения могат да се погасят, без да заплаща каквото и да било на кредиторите.

Срокът по т. 5 според мен има ролята на ограничение за длъжника, защото през този период той не може да се освободи от задълженията си. След прекратяването на производството по несъстоятелност на основание чл. 707, ал. 1 или 632, ал. 4 (чл. 760ж, ал. 1, т. 5 б. а) и б) кредиторите ще могат да предявяват иски срещу длъжника по реда на ГПК в продължение на 3 години и биха могли чрез съдебен изпълнител по реда на ГПК да съберат принудително вземанията си. През този период от 3 години след прекратяване на производството длъжникът практически ще е ограничен в придобиването на нови активи, защото те биха могли да станат предмет на принудително изпълнение за удовлетворяване на кредиторите по реда на ГПК. От гледна точка на кредиторите за тях това ще е последна възможност в този срок да съберат вземанията си по реда на ГПК, тъй като фактическият състав на чл. 760ж все още няма да е осъществен и вземанията им няма да са погасени. В хипотезата на б. в) 3-годишният срок от одобряване на плана за осребряване или съставянето на първия опис е период, през който в условията на висящо производство по несъстоятелност синдикът има въз-

можност да осребри масата на несъстоятелността. Ако срокът изтече и кредиторите не са удовлетворени в рамките на производството по несъстоятелност чрез осребряване на масата при осъществени останалите предпоставки по чл. 760ж, ал. 1, длъжникът ще може да подаде молба по чл. 760з и да установи, че задълженията му са погасени.

Изводът е, че срокът по т. 3 е свързан с изчисляване на размера на секвестрируемото имущество на длъжника, а срокът по т. 5 е свързан с периоди, през които длъжникът продължава да е длъжник с подлежащи на принудително изпълнение задължения, което се явява за него вид ограничение, а за кредиторите последен шанс да съберат вземанията си.

Анализът, направен дотук, е на база разпоредбите от ТЗ. Погледът към Директивата обаче показва, че националният законодател не е транспонирал Директивата в нейния точен смисъл, а е въвел в ТЗ разпоредби със *сходно* съдържание. От една страна, с въвеждането на сроковете по чл. 760ж, ал. 1, т. 5 нашият законодател е изпълнил задължението си да въведе срок, в рамките на който длъжниците могат да бъдат освободени от задълженията си, и този срок да не е по-дълъг от 3 години, разбира се, при спазване на другите допълнителни условия за освобождаване.

Има обаче разлика между началния момент, от който започва да тече този срок, съгласно Директивата и съгласно ТЗ. Тази разлика е доста видима и ясно изразена и трудно би могла да се преодолее и по пътя на съответното тълкуване на националната уредба с Директивата, и по-скоро изисква законодателно изменение. Съгласно чл. 21, т. 1, б. б) от Директивата 3-годишният срок, в рамките на който следва да се постигне освобождаване на длъжника от задълженията му, започва да тече от откриване на производството, в рамките на което може да се постигне освобождаването. В нашия случай това е производството по несъстоятелност. Ако Директивата е правилно транспонирана, 3-годишният срок следва да тече от откриване на производството по несъстоятелност, а не от неговото прекратяване, както е посочено в чл. 760ж, ал. 1, т. 5, б. а) и б). Тогава няма да е необходимо да се прекратява производството по несъстоятелност, за да се постигне освобождаване от задълженията (тук отново възниква въпросът дали длъжникът ще може сам да заплаща задължения към кредитори в условията на открито и висящо производство по несъстоятелност).

В чл. 21, т. 3 от Директивата е дадена възможност на държавите членки да предвидят във вътрешните си законодателства, че погасяването на задълженията по реда на чл. 760ж не е пречка да се продължи с осребряването на масата. Тази възможност не е възприета в ТЗ, а транспонирането на това правило, като се има предвид начинът, по който е уредено производството по несъстоятелност в ТЗ, би изисквало да го оставим висящо, без да го прекратяваме. В ТЗ е прието точно обратното – необходимо е да се стигне до прекратяване на производството по несъстоятелност, за да започне да тече 3-годишният срок и да се реализира фактическият състав на чл. 760ж ТЗ (погасяването), освен в неясната хипотеза на чл. 760ж, ал. 1, т. 5, б. в) ТЗ, при която не се изисква прекратяване на производството, за да започне да тече срокът (тази разпоредба вече беше разгледана по-горе)²⁰.

5. Кои задължения подлежат на погасяване по реда на чл. 760ж?

Разпоредбата на чл. 760ж, ал. 1 предвижда погасяване на неизплатените задължения на предприемача и едноличен търговец, ако длъжникът е изплатил поне 1/3 от тях при условията на чл. 760ж, ал. 1, т. 3. Законът има предвид *приетите* в производството и неизплатени задължения към кредитори. Спрямо тях може да се направи преценка дали е изпълнено условието на чл. 760ж, ал. 1, т. 3. *Предявените и неприетите вземания*, след изчерпване на процесуалния ред по тяхното предявяване, приемане, оспорване и установяване, ще се считат за неоснователни и несъществуващи.

Непредявените стари вземания (възникнали преди датата на решението за откриване на производството по несъстоятелност), които не са предявени в преклузивните срокове по чл. 685 и чл. 688 ТЗ, ще се считат погасени на основание чл. 739, ал. 1 с влизане в сила на решението за прекратяване на производството по несъстоятелност, включително ако производството е прекратено с решение по чл. 707

²⁰ Споделям предложението на Гр. Григоров да се предвиди *de lege ferenda* погасяването на задълженията по реда на чл. 760ж като основание за прекратяване на производството по несъстоятелност. Като форма на принудително изпълнение то не би могло да продължава, ако е настъпило погасяването на вземанията на кредиторите и техните права са се превърнали в естествени права.

за утвърждаване на оздравителен план²¹. *Непредявените нови вземания* (възникнали след решението за откриване на производството по несъстоятелност) подлежат на предявяване съгласно чл. 688, ал. 3 и макар за тях законът да не поставя срок за предявяване, ако не бъдат предявени до прекратяване на производството по несъстоятелност, също ще се считат погасени на основание чл. 739, ал. 1.

Съгласно Тълкувателно решение № 2/2018 от 13.07.2020 г. на ОСТК на ВКС непредявените вземания ще се погасят дори производството да е било открито и спряно с решение по чл. 632, ал. 1 и да не е съществувала възможност за тяхното предявяване. *Приетите вземания, които останат неудовлетворени* в производството по несъстоятелност, се погасяват на основание чл. 739, ал. 2 в резултат на прекратяване на производството по несъстоятелност.

Осъществяването на предпоставката по чл. 760ж, ал. 1, т. 3 за погасяване на поне 1/3 от задълженията следва да се прецени при съобразяване на общия размер на *приетите* вземания, а останалата част в размер на 2/3 ще се погаси само при условията на чл. 760ж, а не на основание чл. 739, ал. 2, ако длъжникът е едноличен търговец или предприемач. Новата разпоредба се явява специална и приложима само спрямо едноличните търговци и предприемачите, а чл. 739, ал. 2 се явява общ закон, приложим спрямо всички субекти, по отношение на които може да се открие производство по несъстоятелност. Това означава, че *приетите и неудовлетворени вземания на кредиторите на едноличния търговец и предприемача* ще се считат за погасени, ако са изпълнени условията по чл. 760ж. Дори производството по несъстоятелност да се прекрати, което е предвидено като условие в чл. 760ж, ал. 1, т. 5, б. а) и б), прекратяването няма да доведе до погасяване на задълженията им на основание чл. 739, ал. 2. Новият фактически състав урежда погасяване на *предявените, приети и неудовлетворени задължения на едноличния търговец и предприемача* при посочените предпоставки в чл. 760ж²². Досегашната разпоредба на чл. 739, ал. 2 ще остане да се прилага за *предявените, приети и неудовлетворени вземания на кредиторите на останалите субекти*, спрямо които може да се открие производство по несъстоятелност, различни от едноличен търговец и предприемач.

²¹ Така **Григоров, Гр.** Несъстоятелност. С., Сиби (Grigorov., Gr. Nesastoiatelnost. S., Sibi), 2017, с. 324.

²² По този въпрос вж. по-подробно **Григоров, Гр.** Въпроси във връзка...

В хипотезите на открито производство по несъстоятелност срещу персонално дружество с прекратяване на производството по несъстоятелност спрямо дружеството и погасяване на задълженията му (и последващото му заличаване като юридическо лице) ще се погасят и задълженията на неограничено отговорните физически лица, чиято отговорност е акцесорна и не може да бъде по-тежка от тази на самото дружество. Ако тези лица имат качеството на едноличен търговец или предприемач, фактическият състав на чл. 760ж няма да се прилага към тях, а ще се приложи разпоредбата на чл. 739, ал. 1 ТЗ. Причината за това е, че производството по несъстоятелност срещу съдружниците не е самостоятелно, а е следствие от откриване на производството по отношение на дружеството, в което те са съдружници.

При утвърждаване от съда на оздравителен план производството по несъстоятелност се прекратява, а длъжникът следва да изпълнява плана. При неизпълнение на задълженията по оздравителния план производството по несъстоятелност ще се възобнови и ще започне от фазата на обявена несъстоятелност (чл. 709 във вр. с чл. 710 ТЗ) с приетите преди това вземания. Ако 3-годишният срок от влизане в сила на решението по чл. 707 ТЗ (чл. 760ж, ал. 1, т. 5 б. а) изтече и са налице останалите предпоставки по чл. 760ж, ал. 1, производството по несъстоятелност ще следва да се прекрати поради погасяване на задълженията. Това, от друга страна, би лишило кредиторите от възможността да се осребри останалото имущество в масата на несъстоятелността. Затова смятам, че е наложително транспонирането на чл. 21, т. 3 от Директивата, който дава възможност на държавите членки да предвидят продължаване на производството по несъстоятелност и осребряването на масата и след погасяване на задълженията. Идеята на законодателя е длъжникът да се освободи от задълженията и да му се даде „втори шанс“ за нова икономическа активност, но това не бива да е за сметка на кредиторите, които са имали шанс да получат още поне част от вземанията си, но не са го направили поради осъщественото погасяване.

Какво ще се случи със спорните вземания, които са предмет на установителни иски по чл. 694 ТЗ или на възобновени производства по чл. 637, ал. 3 ТЗ, и как тези производства се отразяват на производството по несъстоятелност? Съгласно чл. 735, ал. 2 ТЗ виещите производства, по които длъжникът е страна, са пречка за

прекратяване на производството по несъстоятелност. Смисълът на това правило е да не се стигне до заличаване на търговеца и висящото производство да остане без субект. Когато предприемач или едноличен търговец са страни във висящо съдебно производство, тази пречка не съществува, защото те са физически лица.

Няма пречка производството по несъстоятелност да се прекрати с решение по чл. 707 за утвърждаване на оздравителен план, дори да са налице висящи съдебни производства, по които длъжникът е страна. В този случай длъжникът не се заличава (ако е търговец), а в плана се предвиждат резерви, ако установителните искове се окажат основателни (чл. 707, ал. 1, т. 1), като производството по несъстоятелност се прекратява²³. От влизане в сила на решението за утвърждаване на плана и прекратяване на производството с решение по чл. 707 започва да тече и 3-годишният срок по чл. 760ж, ал. 1, т. 5, б. а). Този 3-годишен срок може да изтече преди приключване на установителните производства по спорните вземания. Ако през това време длъжникът е изплатил 1/3 от задълженията си съгласно плана при спазване на реда по чл. 722, без да е взел предвид спорните вземания, за които са предвидени резерви, то при спазване на предпоставките по чл. 760ж, ал. 1 всички останали задължения ще се погасят, включително и тези, които са предмет на установителните искове. До тяхното установяване с влязло в сила съдебно решение те се считат за несъществуващи. Може обаче да се окаже, че някой от кредиторите със спорни вземания би получил вземането си от длъжника, ако то бъде установено към момента на плащанията. Поради тази причина предлагам да се предвиди *de lege ferenda* заделяне на суми чрез внасянето им в банка за тези кредитори, като това заделяне се счита за плащане, и да се взема предвид при погасяването на изискуемата поне 1/3 част от задълженията. В случай че вземанията по установителните искове бъдат отхвърлени, заделените средства ще подлежат на ново разпределяне между кредиторите съгласно плана.

Висящото производство по установителен иск по чл. 694 или чл. 637, ал. 3 не е пречка да се прекрати производството на основание чл. 632, ал. 4. ВКС приема, че разпоредбата на чл. 735, ал. 2 ТЗ не е приложима при наличие на предпоставките по чл. 632, ал. 4 ТЗ за прекратяване на производството по несъстоятелност²⁴.

²³ Вж. Григоров, Гр. Несъстоятелност..., с. 364.

²⁴ Така р. № 285 от 1.08.2018 г. по т.д. 2553/2017, II т.о. ВКС.

В този случай 3-годишният срок по чл. 760ж, ал. 1, т. 5, б. б) ще започне да тече от датата на решението за прекратяване на производството, като установителните производства няма да окажат влияние върху изтичането на този срок и погасяването на задълженията. Тук отново ще важи направеното по-горе предложение за заделяне на суми за спорните вземания по установителните искиове.

б. Какви по вид задължения могат да се погасят по реда на чл. 760ж?

Търговският закон не казва ясно дали по реда на чл. 760ж могат да се погасят само задълженията, включени в предприятието на предприемача, както е дефинирано в чл. 760б, т.е. тези, които са свързани с предприемаческата му дейност, или и личните му задължения. Начинът, по който е уреден фактическият състав на погасяване (опращаване) в чл. 760ж, и изчерпателното изброяване на определени задължения в ал. 3, които не се погасяват, налагат извода, че всички задължения на предприемача, в т.ч. и личните (невъзникнали във връзка с предприемаческата му дейност), се обхващат от фактическия състав на чл. 760ж и се погасяват, *стига да са били предявени и приети* в производството по несъстоятелност. Това означава, че личните и предприемаческите задължения могат да бъдат погасени в едно общо производство по несъстоятелност след осъществяване на фактическия състав по чл. 760ж, така както и всички вземания на кредиторите на едноличния търговец могат да бъдат предявени в производството по несъстоятелност, стига да са от такова естество, че да могат да бъдат удовлетворени от масата на несъстоятелността.

Директивата задължава държавите членки да предвидят във вътрешните си законодателства възможност за опрощаване и на двата вида задължения на предприемачите, като дава възможност във вътрешните законодателства да се предвидят отделни или общи консолидирани производства за това (чл. 24 във връзка със съображение 84). Директивата допуска национална правна уредба за опрощаване на двата вида задължения в единно производство, когато задълженията не могат да се разграничат ясно на лични и предприемачески. Затова и чл. 760г, ал. 2 въвежда презумпцията за свързаност, доколкото задълженията не могат да бъдат разграничени ясно на лични и предприемачески, а разпоредбата на

чл. 760ж, ал. 3 ТЗ показва, че законът урежда общ фактически състав за погасяване на двата вида задължения²⁵.

Разпоредбата на чл. 760ж, ал. 3 изключва някои изчерпателно посочени видове задължения от кръга на подлежащите на погасяване по този ред. Дерогацията е основана на чл. 23, т. 4 от Директивата, в която са изброени примерно различни видове задължения, които могат да бъдат изключени от обхвата на тези, които подлежат на погасяване. Посочените в чл. 760ж, ал. 3 задължения няма да се погасят, дори да настъпят всички условия по чл. 760ж. Освобождаването от тези задължения може да се случи само по общите правила на гражданското и търговското законодателство.

Как се отразява опрощаването на задълженията на предприемача на *трети лица*, които са осигурили лично обезпечение на задължението на предприемача? Разпоредбата на чл. 760ж, ал. 3, т. 1 казва, че не се погасяват задълженията, гарантирани с реални обезпечения като залог и ипотека. С аргумент от противното, това означава, че се погасяват задълженията, гарантирани с персонални обезпечения от трети лица²⁶. Това би означавало, че кредиторите няма да могат да потърсят вземанията си от тези трети лица, защото като акцесорно задължение то също ще се погаси. Разпоредбата на чл. 739, ал. 2 ТЗ обаче продължава действието си в частта относно запазване на правата на кредиторите, обезпечени от трети лица, която разпоредба в съдебна практика се тълкува като запазваща само онези права на кредиторите, които са обезпечени с *лични* обезпечения, но не и с реални такива²⁷.

²⁵ Възниква въпросът при липса на правна уредба за несъстоятелност и опрощаване на задължения за физически лица, които не са нито търговци, нито предприемачи, дали не би могло едно физическо лице да придобие качеството на предприемач по смисъла на чл. 760а ТЗ, като започне упражняването на някаква стопанска дейност, занаят или свободна професия и в резултат на изкуствено създадена неплатежоспособност да сезира компетентния съд с молба за откриване на производство по несъстоятелност, с приключването на което в крайна сметка ще се погасят и личните му задължения.

²⁶ Съображение 81 от Директивата допуска държавите членки да предвидят във вътрешните си законодателства ограничение при погасяването на задълженията до размера на обезпечението, с което да се даде възможност на кредиторите да насочат изпълнението срещу лицата, дали обезпеченията. Директивата не разграничава отделни видове обезпечения, както това е направено в ТЗ.

²⁷ Р. № 158 от 10.07.2018 г. по т.д. № 2369/2017 – I т.о. ВКС.

Нормата на чл. 739, ал. 2 *in fine* е приложима на основание чл. 760в ТЗ. Целта е да се даде възможност на кредиторите да водят самостоятелни искиви производства срещу третите лица, обезпечили задълженията на длъжника, като в този случай правата на обезпечените кредитори няма да се считат за погасени, дори да е изпълнен фактическият състав на чл. 760ж.

7. По какъв ред се установява погасяването на задълженията на предприемача и едноличния търговец?

Погасителният ефект върху задълженията на предприемача и едноличния търговец настъпват в момента на осъществяване на фактическия състав по чл. 760ж, ал. 1, т.е. от момента на най-късно настъпилата предпоставка (чл. 760ж, ал. 2). Разпоредбата на чл. 760з предвижда две от предпоставките по чл. 760ж, ал. 1, т. 2 и 3 да се установят по съдебен ред. Решението на съда обаче ще има установително действие, като моментът на погасяване на задълженията няма да е моментът на влизане в сила на съдебното решение, а моментът на настъпване на най-късно проявилата се предпоставка от фактическия състав. Това означава, че погасяването на задълженията настъпва *ex lege*, а не по силата на съдебното решение. До момента на влизане в сила на решението няма да могат да се прилагат последиците на погасяването.

За да се установи погасяването на задълженията, е необходимо длъжникът да подаде молба до съда, която съгласно чл. 760з се разглежда по реда на чл. 752 – 755 ТЗ, т.е. по реда на производството за възстановяване в права. Разпоредбите на това производство продължават да са действащо право и доколкото имаха ограничено практическо приложение досега, новият фактически състав на чл. 760ж ще „поразбуди“ този процесуален ред (поне що се отнася до процесуалните норми; материалноправните вероятно ще си останат с все така с ограничено приложение). С решението си съдът ще установи настъпването на две от предпоставките на фактическия състав по чл. 760ж – дали длъжникът е погасил разностите в производството по несъстоятелност и дали е погасил поне 1/3 от приетите в производството по несъстоятелност вземания на кредиторите. Останалите предпоставки не подлежат на съдебно

установяване²⁸. С решението си по чл. 760з съдът ще се произнесе с установителен диспозитив по отношение настъпването на предпоставките по чл. 760ж, ал. 1, т. 2 и 3, но няма да се произнесе по отношение на настъпилия правопогасителен ефект на фактическия състав, т.е. на факта, че длъжникът няма подлежащо на принудително изпълнение задължение. В случай че след установяване на тези две предпоставки от съда кредитор оспорва погасяването на задълженията (т.е. настъпването на останалите предпоставки) и предприеме съдебни или изпълнителни действия по реда на ГПК за събиране на вземането си, длъжникът ще разполага с възражение за погасяване на задължението (при исков процес, по който е ответник) или с установителния иск по чл. 439 ГПК (при започнало принудително изпълнение по изпълнителен лист, издаден на изпълнително основание, влязло в сила преди настъпване на погасителния ефект по чл. 760ж ТЗ).

Съдът ще разгледа молбата в открито заседание в рамките на охранително производство, в което ще провери дали предпоставките по чл. 760ж, ал. 1, т. 2 и 3 са се осъществили и ще се произнесе с решение. В случай че съдът уважи молбата, решението на съда ще е окончателно и не подлежи на обжалване (чл. 755 ТЗ). В случай че отхвърли молбата, съдебното решение подлежи на обжалване в 7-дневен срок пред местнокомпетентния Апелативен съд, а в случай че въззивният съд потвърди отхвърлителното решение, то ще подлежи на обжалване пред ВКС при условията на чл. 280 ГПК. Решението се обявява в Търговския регистър, ако се отнася за едноличен търговец, и в информационната система за производство по несъстоятелност на Министерство на правосъдието, ако се отнася за предприемач. В случай че молбата бъде окончателно отхвърлена, нова може да бъде подадена след изтичане на най-малко 3 години, считано от датата на влизане в сила на съдебното решение.

Както стана дума по-горе, тълкуването на чл. 760ж, ал. 1, т. 5 води на извода, че погасителният ефект на чл. 760ж ще настъпи най-рано след изтичане на 3 години от прекратяване на производ-

²⁸ В доктрината е изразено становището, че предпоставката по чл. 760ж, ал. 1, т. 4 следва *de lege ferenda* също да бъде предвидена за установяване в съдебното производство, а кредиторите да могат да направят възражение срещу нейното настъпване – вж. Григоров, Гр. Въпроси във връзка...

ството по несъстоятелност (чл. 760ж, ал. 1, т. 5 б. а) и б) или от настъпилата възможност да започне осребряването (чл. 760ж, ал. 1, т. 5, б. в).

Заклучение

Въвеждането на несъстоятелността на предприемачите и редът за опрощаване на задълженията за тях и за едноличните търговци са част от мерките за предоставянето на „втори шанс“ за неплатежоспособните физически лица. Въведената правна уредба е едно добро начало, но за да бъде полезна, следва да бъде доразвита и прецизирана. Директивата не е транспонирана в точния ѝ смисъл. Без ясен отговор остават въпроси, свързани с евентуално участие на синдика и кредиторите в производството по опрощаване на задълженията, източниците на доходи за длъжника, с които той би могъл да изплаща задълженията си, дали тези доходи стават част от масата и дали подлежат на осребряване от синдика или могат да бъдат използвани от длъжника за погасяване на задълженията му. По-нататъшното развитие на законодателството изисква приемане и на нормативна уредба и за потребителската несъстоятелност, която е не по-малко значима от предприемаческата и за която у нас се водят дебати от толкова дълго време, но е извън приложното поле на Директива 2019/1023.